

МИЛЕНА К. СЕКУЛИЋ*
БОЈАН М. ЂЕРЧАН
Природно-математички факултет
Нови Сад

УДК 316.334.56:911.375.5(497.113)
Прегледни рад
Примљен: 02.05.2019
Одобрен: 17.05.2019
Страна: 429-440

ОД АНТИЧКЕ ПАНОНСКЕ ПРЕСТОНИЦЕ ДО МОДЕРНОГ ГРАДА - ТРАНСФОРМАЦИЈЕ УРБАНЕ МОРФОЛОГИЈЕ СРЕМСКЕ МИТРОВИЦЕ

Сажетак: Одличан географски положај омогућио је Сремској Митровици да се развија и расте више од 2000. година. Град се развијао из центра (језгра из Римског периода) ка периферији и вековима стицао данашњи изглед. Иако је по површини заузимао тек мали део данашњег града, Сирмијум је и тада имао урбани изглед и функцију. Половином 18. века, Митровица се од средњовековне варошице постепено претвара у град. Тај процес урбанизације, метаморфозе једне руралне средине, започет је педесетих година 18. века. Сремска Митровица данас, у поређењу са претходним фазама у постанку града, израсла је у модеран центар општине, са модерним стамбеним зонама, пословном зоном и сачуваним старим језгром. Град се територијално много проширио. Циљ рада је да се на што комплекснији и вернији начин прикаже морфолошки развој Сремске Митровице кроз време.

Кључне речи: морфологија насеља, Sirmium, Сремска Митровица

Увод

Сремска Митровица се сврстава у једно од најстаријих насеља на европском континенту. Сматра се да су је основали Скордисци, Келтско племе, и да по вођи њиховог племена Сирмусу, Sirmium и носи назив. Почетком 4. века, 313. године, цар Константин Велики издаје „Милански едикт” којим се хришћанство диже на ранг равноправне религије. Сирмијум је био значајан као рано хришћанско седиште. За време владавине Римљана у доба тетрарха, од 393. године Митровица је била једна од четири престонице Римског царства (Mirковић, 2006). Град је имао око 100.000 становника, док данас има свега око 40.000 становника. Свој врхунац Сирмијум доживљава у 4 веку нове ере, када постаје значајно економско, културно и војно средиште. Крајем 4. века нове ере град су покорили Готи, затим Хуни. Године 582. град се предао Аварима, а

* milena.sekulic@dgt.uns.ac.rs

1180. године је припојен Угарској. У средњем веку на рушевинама Сирмијума ниче *Civitas Sancti Demetrii*- град светог Димитрија.

Географско-историјске детерминанте постанка и развоја Сремске Митровице

Сремска Митровица се налази у северозападном делу Србије и југозападном делу Војводине. Простире се по јужном ободу Сремске лесне терасе и на алувијалној равни леве обале реке Саве, на просечној надморској висини од 82 m.

Веома добар геостратешки положај овог насеља огледа се у чињеници да се налази на укрштању важних путева. Од аутопута Загреб – Београд (Е-70) Митровица је удаљена свега 2 km, државна граница са Републиком Хрватском је удаљена око 40 km, а граница са Босном и Херцеговином на свега 30 km. Развијен је и железнички али и речни саобраћај, јер се у Митровици налази и речно пристаниште за пловна возила, на левој обали реке Саве. Сремска Митровица има један од најповољнијих географских положаја у региону Посавине (Ђурчић, 2002).

Античком Сирмијуму претходила су ранија насеља на истом месту, чији су хоризонти откривени поред савске обале на брежуљку Калварија (Милошевић, 1988). На Калварији су откривени трагови живота неолитског човека, припадника старчевачке културе, који датирају из периода између петог и четвртог миленијума пре нове ере (Прица и сар., 1969). Старчевачку културу сменила је млађа винчанска култура. У раном и средњем бронзаном добу Калварија је била насељена становницима Ватинске културе. Од краја 4. века пре нове ере Сирмијум се нашао у рукама келтског племена Скордиска. На Калварији је откривено и келтско насеље, последње у дугом низу од неолита до историјске епохе, али је доста оштећено каснијим укопавањима од стране Римљана (Милошевић, 1988).

Оснивачи сирмијумског цивитета били су панонски Амантини и Келти, па су Римљани, после 34. године старе ере, затекли већ извесну урбанистичку физиономију насеља. За време Римљана Сирмијум је био развијени, урбанистичко пројектовани градски центар. Био је опасан бедемима, а унутар њих су се налазили форум, храмови, управне зграде, житница, купатила, позоришта, амфитеатар, поплочане улице, водовод, канализација, палате, виле, царске терме, а око бедема су биле некрополе. Сирмијум је имао фабрику оружја и ковницу новца. Град је био један од центара гладијаторских игара. У околини града на фрушкогорским падинама налазили су се царски каменоломи.

Године 582. Сирмијум пада у аварске руке, што је крај касноантичког периода Сирмијума. За више од два наредна века историја Сирмијума и околине обавијена је непрозирним велом тајне. После потискивања Византије, Сирмијум је лагано умирао јер није било повољних услова за развој. Током 13. века израсло је ново насеље занатлија и трговаца, средњовековно насеље је

добило име од манастира посвећеног градском патрону светом Димитрију. Пре средине 14. века насеље је добило привилегије слободног града. У једном документу из 1347. године забележено је већ као Civitas Sancti Demetrii (Прица и сар., 1969).

Турци су кренули у борбу против Угарске 1526. године. У том походу освојили су сремске градове међу којима и Митровицу. Пожаревачким миром 1718. године Митровица је дошла у састав Хабзбуршке монархије, у којој ће остати пуна два века - све до 1918. године. Након што је Митровица ослобођена 1918. године постаје саставни део нове Југословенске државе, али уједно добија и префикс Сремска.

У априлу 1941. године у Митровици је успостављена усташка власт, а Митровица је постала саставни део НДХ. Првог новембра 1944. године, после петодневних борби, Прва и Четврта бригада 16. дивизије коначно су ослободиле Митровицу (Прица и сар., 1969).

Након Другог светског рата град је доживео нагли развој, изражен дроз даљи процес урбанизације, индустријализације и демографски раст. Улагања у привреду и инфраструктуру, посебно у градњу насипа поред Саве и мостова, као и изградња нових стамбених делова, довели су до стварања конурбације са Мачванском Митровицом и Лаћарком.

Морфолошки развој Сремске Митровице

Морфолошке карактеристике насеља представљају скупину разнородних појава од којих су неке на самим маргинама интересовања географских наука. Основни морфолошки елементи неког насеља су облик основе насеља, структура насеља и физиономија насеља (Ћурчић, 1992).

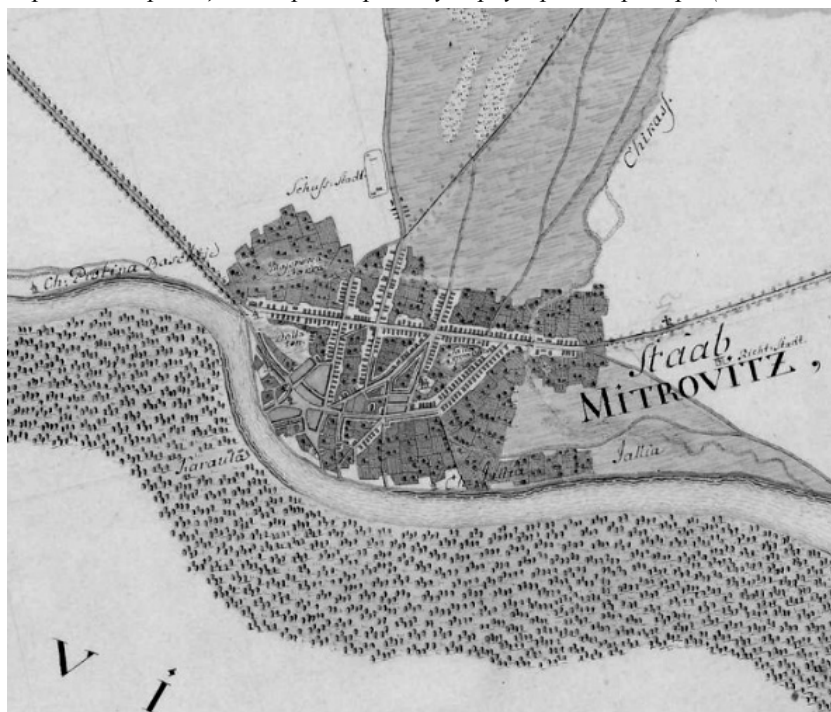
Облик основе насеља

За време владавине Римљана у 4. веку, условљен топографским елементима, Сирмијум се обликовао као издужен трапез са доста неправилном јужном основном (Милошевић, 1988).

Према плану из 1780. године основу града чиниле су данашње улице: Занатлијска, Светог Димитрија, Кузминска и Стари Шор, које су пратиле по-савски пут. Јужно од њих, ка Сави постојале су улице Житна и Светла, а почело је формирање улице Светозара Марковића. Ка северу постојале су: Казанцијска улица (данас Ђуре Јакшића), Шећерни сокак, улица Краља Петра I и улица Матије Иванића (данас су то две улице, Ратарска и Владимира Матијевића). На западу Стари Шор и Занатлијска улица још нису били спојени, а на истоку је почело формирање улице Паланка, чиме је варош прешла на другу страну потока Чикаш (Ћурчић, 2001).

На карти 1. првог Аустроугарског премера приказане су улице које су од 1783-1784. године чиниле основу насеља Митровица.

Карта 1. Митровица на карти Првог Аустроугарског премера (1783-1784)

Извор: <https://mapire.eu/en/>

Облик основе није статична особина насеља. Готово сва насеља током развитка губе једну, и стичу другу форму (Ђурчић, 1992). Такав случај је и са насељем Сремска Митровица. Основа града је у 4. и 5. веку имала облик неправилног трапеза, дакле насеље је било четвороугаоног облика. Затим долази период од више од 10 векова где не постоје поуздани подаци о облику основе насеља Сремска Митровица. Тек у 18. веку на основу Аустроугарских премера може се закључити каквог је облика била основа насеља Сремска Митровица. Од периода 18. века до данас Сремска Митровица има неправилан облик основе. На улице које су у том периоду чиниле основу насеља само су се надовезивале нове улице, као што се догађа и данас.

Структура насеља

Други морфолошки елемент насеља је његово унутрашње уређење или структура. Она има много више компоненти од облика основе насеља. То су пре свега ширине и правци пружања улица, густина уличне мреже, тргови и неизграђене површине (Ђурчић, 1992).

Најранији Сирмијум, настао после доласка Римских легија, а до претварања насеља у колонију римских грађана за време династије Флавијеваца (69-96. година) науци је мало познат. Град је опасиван бројним бедемима и кулама. У централном делу је био подигнут форум. После стицања статуса колоније

стекли су се сви услови за широку јавну изградњу, са административним и верским објектима, занатским и трговачким подручјем и бројним приватним зградама (Милошевић, 1988).

Највише података сачувано је за најмлађи грађевински хоризонт, односно за Сирмијум од краја 3. до краја 4. века. То је период касног царства, а уједно и највећег просперитета и зрелости града. Град се проширио према југу и реци. У југоисточном делу развила се империјална палата, а уз њу је изграђен хиподром. Форум је остао на ранијем месту у центру града. Подигнута је нова житница на истом месту где се налазила и ранија, скромнијих димензија. Форум се налазио највероватније нешто северније од данашњег центра града. Будући да терен на том месту није погодан за истраживања, о форуму се зна веома мало. На форуму су биле велике јавне грађевине од којих су само неке делимично испитане. То су терме Лицинија и основа градске житнице (хореум). Само једна улица је раздвајала форум од зграде градске базилике. Према записима Амијана Марцелина, форум је заједно са градском већницом и царском палатом страдао у пожару, насталом ударом грома 375. године (Милошевић, 1988).

Званични део града обухватао је лепезаст појас од форума према реци, ту су биле смештене јавне грађевине и палате, а на обалном делу налазило се пристаниште, заштићено зиданим лукобраном. Град никад није могао да добије класичне форме, какве су имали градови који су се развили од строго планираних војних логора, са ортогоналном диспозицијом, правилно постављеним главним улицама, кардом и декуманусом, на чијем укрштању се налазио форум. Град је имао неправилну основу, због топографије терена, тако да већина улица није могла да се сече под правим углом. Улице су биле различите ширине, у зависности од карактера четврти, а главне магистрале су биле наглашене одвојеним пешачким пролазима од колника (путева за кола). Све улице су биле правилно поплочане гранитним плочама. Средином улица испод попличања, пролазили су зидани ровови канализације, за сведени или покривени керамичким плочама. Главни улични канали, конструисани са падом према реци, били су повезани са стамбеним зградама мањим каналима (Милошевић, 1988).

Највећи комунални захват представљала је изградња водовода и довођење изворске воде са Врањаша код данашњег Манђелоса у Фрушкој гори. На прелазу из 2. у 3. век Римљани су подигли четрнаест километара дуг зид у који су уградили канал за циркулацију воде. Релативно мали пад од извора до коте улица у Сирмијуму захтевао је постављање аквадукта који је у град улазио као конструкција изнад кровова вишеспратних зграда и завршавао се на обали Саве у коју се уливао вишак воде. Аквадукт је постојао све до 1908. године, када је донета одлука да се стари зидови поруше и искористе за градњу пута према Фрушкој гори (Милошевић, 1988).

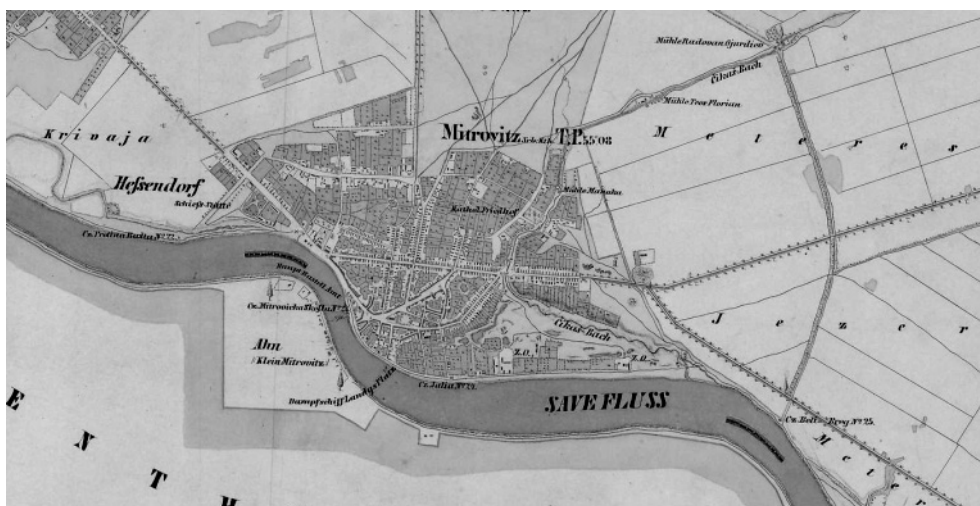
Морфолошки развој Сремске Митровице може се пратити тек од 18 века. Од тада је средишњи део града на месту савременог центра од којег су се главне улице радијално шириле у три правца. То су данашње улице Шећер сокак и Краља Петра I које су усмерене ка северу. Занатлијска ка западу и Светог Ди-

митрија на истоку. Две последње улице, као и Стари Шор, имају правац посавског пута и вероватно су имале и примарни саобраћајни значај. Међутим, положај центра у непосредној близини реке наводи да су прелаз преко Саве или пловидба њоме били значајни. На улице управљене ка северу вероватно су се настављали путеви локалног значаја. Митровица се није ширила уз Саву него правцем свих радијалних улица, томе је допринела и железничка пруга, која је град омеђала са северне стране. Везе северног (преко пруге) и јужног дела града постоје само на два места. Ширењем ка истоку и западу град се спустио и на инундациону равн Саве, што су му омогућили насипи који ограђују корито. На тим површинама су, поред индустријских објеката изграђени и велики комплекси стамбених зграда (Ђурчић, 2001).

Ширење Митровице се од 18. века одвијало споро. У првој половини 18. века град се простирао само до Старог Шора. Тек 1743. године, након досељавања становништва из Босне и Херцеговине, изграђено је 35 кућа на истоку, на почетку улице Паланка. Успостављањем граничарског пука на јужној периферији насеља, уз границу са инундационом равни Саве, изграђено је неколико јавних зграда од којих већина и данас постоји. Досељавањем занатлија и трговаца шири се чаршија. Око ње настају нове улице као што су: Занатлијска, Казанцијска и Светла. Трговци Грци и Цинцари граде куће и формирају трг Житну пијацу.

На западној периферији Митровице насељавају се 62 породице Немаца из Хесена који граде колонистичко насеље Хефсендорф (Hefsendorf). Оно је прво било издвојено од града и налазило се на подручју данашњих улица Алексе Шантића и Славонске. Све до пред крај 19. века оно је морфолошки било издвојено од града, али је касније спојено са њим. Од средине 19. века почињу радови на уређењу тока Саве, чиме је град све више постајао безбедан од поплава и то омогућава његово ширење по инундационој равни (Смуђ, 1962).

Карта 2. Митровица на карти Другог Аустроугарског премера (1865-1869)

Извор: <https://mapire.eu/en/>

На карти 2. Другог Аустроугарског премера приказано је насеље Хефсендорф (Hefsendorf) западно од Митровице.

На плану града из 1823. године, није приказано веће ширење града. Према северу су се продужиле улице Краља Петра I и Матије Иванића. Ширење Казанцијске улице спречавала је Мајурска бара. Формиран је Нови Шор, а Стари Шор и Занатлијска улица су спојени. На истоку је знатно продужена улица Паланка, а на југу започето формирање неколико улица које ће се касније продужити по инундационој равни Саве.

И поред константног ширења, од друге половине XIX века раст града је био доста скроман. Он се одвијао дуж раније формираних улица. Оне су се прошириле на западу и северу до железничке пруге. Северније од пруге почела је да се формира данашња Планинска, а по инундационој равни данашња Водна улица. Тада је структура насеља била изразито радијална, а између улица постојале су простране слободне површине. Многе периферне улице имале су врло мало кућа (данашње Жртва фашизма, Петра Прерадовића, Тараса Шевченка, Водна, Бранка Радичевића). Такво стање углавном се задржало између два рата. Ширење је било интензивније по инундационој равни Саве него у другим правцима. Тада се формирају улице Бранка Радичевића, Водна и Стевана Сремца (Ђурчић, 2001).

Карта3. Трећи Аустроугарски премер (1869-1887) Митровица (1:25000)

Извор: <https://mapire.eu/en/>

На карти 3. трећег Аустроугарског премера запажа се знатно продужена улица Паланка, као и ширење града према северу.

После Другог светског рата изграђено је насеље типских приземних и спратних зграда око Фрушкогорске улице, преко пута Казненог завода. Упоредо са развојем индустријализације Митровица се проширила. Попуњена је читава површина између три пруге које су је ограничавале (пруга Београд - Загреб и индустријске пруге ка Дрвном комбинату на западу и пруге ка индус-

тријској зони на истоку). Унутар тог простора, улицама и кућама попуњена су многа места која су раније покривале баште и забарене површине. Тек после 1970. године попуњени су: простор северно од Православног гробља, западно од улица Краља Петра I и Матије Иванића, северно од улице Паланка. Ту су изграђене типске и приземне куће са по четири стана и са много импровизованих помоћних просторија у двориштима. Оне одражавају доста низак стандард радника. Уз њих ту су типске приземне куће са једним или два стана, много солидније опремљене.

У погледу распореда улица, не може се дати једна општа карактеристика али се грубо могу поделити у две групе: јужну и северну. Њих раздваја попречна улица Стари Шор, која уједно одваја најужи део центра града од ширег подручја. Јужна група улица заузима мањи простор и на том подручју је формирано градско језгро из којег се неправилно разилазе улице образујући клинасте троугласте, четвороугласте и неправилне блокове (Смуђ, 1962). Ове улице су у ствари некадашње чаршијске и занатлијске улице, концентрисане око реке Саве и обухватају пешачку зону града (Милиновић, 2011).

Улице се пружају правцем север-југ и запад-исток. У сваременој групи улица у новијем градском делу, преовлађују дуге и широке улице са великим блоковима. Развита саобраћајна мрежа у граду условио је величину и ширину коловоза. Улице се секу под правим углом али има и многих који се секу под косим угловима или се лучно простиру. Овакав распоред улица говори о мрежи насеља, која је неправилна и са неравномерним распоредом. Чини се да је сваки део града, појединачни блокови, уређен за себе, са сопственом физиономијом (Милиновић, 2011).

У оквиру данашњег центра града Сремска Митровица улице се зракасто шире од центра ка периферији, што значи да сам градски центар има радијалну структуру. Остали делови града имају мешовиту структуру јер су настајали и развијали се у различито време, на шта су утицали како природни услови за градњу тако и друштвени услови.

Сремска Митровица има шест тргова. Тргови који се налазе у пешачкој зони, тзв. зони строгог центра, датирају још из периода турске владавине. Временом, ширењем града настали су и други тргови ван подручја строгог центра града (Милиновић, 2011). У центру града се налазе: Трг Ћире Милекића, Трг Светог Стефана, Житни трг, Трг Војвођанских бригада, Трг Николе Пашића и Соларски трг.

Физиономија насеља

Физиономија насеља је најхетерогенија морфолошка карактеристика насеља. Поред тога, то је и морфолошка особина која је за посматрача најочљивија. Чине је бројни разнородни елементи међу којима се у литератури највише помињу силуета насеља, висина, размештај и старост зграда, ширина и правци пружања улица, тргови и друге неизграђене површине, коришћен грађевински материјал, конструкција кровова, друга архитектонска решења,

маркантне зграде, ширина хоризонта у насељу, колорит зграда, зеленило и тако даље (Ћурчић, 1992).

Спољашња физиономија или силуета насеља је изглед места када се посматра са неке дистанце. У спољашњој физиономији Сремске Митровице издваја се торањ православне цркве Светог Димитрија, која се налази у центру града и чини највишу грађевину, посматрано са југа. Затим издвајају се стамбене зграде у насељу Деканске Баште, које се налазе западно од православне цркве. Источно од православне цркве својом висином, издвајају се торњеве католичке цркве и Русинске или Грко-католичке цркве. Источно од ове две цркве својом висином се издваја стамбена зграда у улици Променада.

Унутрашњу физиономију насеља чине ширине и правци пружања улица, тргови и друге неизграђене површине, висине и конструкције зграда, коришћен грађевински материјал, величине плацева, ограде, зеленило и др. (Ћурчић, 1992).

Основну карактеристику Сирмијума у 1. веку чинила је дрвена архитектура са кућама од набоја и плетера, са заштитним бедемима од дрвета и земље. На ужем градском подручју откривени су остаци каснолатенског насеља са полузеमुницама и јамама. Од краја 1. до последњих деценија 3. века користио се чврст грађевински материјал, опека и камен (Милошевић, 1988).

Евлија Челебија који је био у Митровици 1663. године, каже да је она седиште „паше Сремског санџака“. Град је имао 12 махала, 1.500 даскама покривених кућа које су тарабама од дасака ограда. Куће су понајвише приземне. Мало их је које су зидане на спрат, а оне су тврдо зидане и ћерамитом покривене. Од школа постојало је пет медреса и десет мектеба, повезаних са џамијама и десет основних школа. Постојала су и три хамама, као и много кућних бања са пећима. Четири стотине дућана који нису грађени од тврдог материјала. Ту је било још три стотине панђурских дућана, који се налазе на југоисточној страни вароши, на обали реке Саве (Лемајић, 2008).

Половином 18. века, Митровица се од средњовековне варошице постепено претвара у град. Тај процес урбанизације, метаморфозе једне типично руралне средине, започет је педесетих година 18. века, односно поклапа се са оснивањем Петроварадинског, граничарског пука. Из архивских података Српске православне црквене општине сазнаје се да је 1733. године Митровица имала 181 дом, односно 1.063 становника.

Куће су биле трошне, већином од набоја, покривене трском или шиндром, типични сеоски објекти окружени великим парцелама. Турци су за своје потребе подизали чардаке и магацине, али од несолидног грађевинског материјала, углавном дрвета (Прица и сар., 1969).

Успостављањем слободне војне општине 1765. године, створени су услови за успон града. У том периоду и трговина је доживела велики процват у граду. Поред Саве изграђени су магацини за робу и места за истовар и утовар, а чаршија са дрвеним турским чардацима нагло се претварала у савремени трговачко-занатлијски центар. Трговци и занатлије који су долазили из Македоније, Србије и Босне су куповали парцеле око данашњег трга Светог Стефа-

на и Житног трга, и ту подизали своје радње са магазима, оставама и стамбеним просторијама. На плану града из 1780. године може се уочити да су оба трга, а поготово Житни трг већ формиране урбане целине са објектима који се наслањају један на други, односно теку у непрекидном низу. Празних и неискоришћених парцела није било.

Између 1785. и 1787. године доселиле су се у Митровицу 62 породице из Хесена које су градиле куће у стилу немачке ренесансе и барока или објекте са карактеристичним „нирнбершким“ забатима.

У периоду од 1750. до 1881. године изграђено је или адаптирано за потребе Војне границе 36 објеката са различитом наменом. Сачувано је само девет објеката који су углавном изменили свој првобитни изглед и то не само на фасадама већ и у основама. Војнограничарски објекти одликују се солидношћу, једноставношћу и строгом симетријом. Зидани су од трајног материјала, углавном цигле, малтерисани су и кречени у неутралним тоновима. Основе ових зграда су правоугаоне, ређе четвороугаоне, увек правилног облика. Симетрија влада и у унутрашњем простору, што се данас може само наслутити, јер су честе адаптације и преграђивање измениле првобитно стање (Прица и сар., 1969).

На прелазу из 19. у 20. век појавио се у Европи нови стил - сецесија. У том стилу изграђена су прочеља кућа на тргу Ћире Милекића. Под утицајем Италије пројектовали су аустријске архитекте и градитељи у 19. веку сликовите куће са богатим архитектонским украсима живих боја. На спратовима кућа налазиле су се просторије за живот, а у приземљу су биле трговачке и угоститељске радње. Куће су махом биле грађене од черпића. Прозори и врата су прављени од дрвета. После 1906. започето је асфалтирање градских улица и тргова, мада су већина улица и коловоза били прекривени туцаним каменом, ризлом или шљунком, али су земљани путеви преовладавали. Пре Првог светског рата град је имао уличну расвету (Лемајић, 2008).

Једна од реперних грађевина је зграда Српског дома, изграђена 1895. године. Изграђена је у класичном стилу, веома складних пропорција. У ову зграду су премештене просторије Читаонице, која је до Првог светског рата била најважнија српска културна установа у граду. Данас се у овој згради на тргу Ћире Милекића налази градска библиотека „Глигорије Возаровић“ и позориште „Добрица Милутиновић“.

Историјски архив „Срем“ налази се у згради која је саграђена у другој половини 18. века за смештај „Главне страже“ 9. Петроварадинског граничарског пука. Више од једног века зграда је служила искључиво за војне потребе. Проглашењем Митровице за слободан краљевски град 1881. године и успостављањем цивилне управе (магистрата), зграда је адаптирана уз доградњу једног спрата, за смештај градске поште. Историјски архив „Срем“ се уселио у овај објекат 1965. године. После неколико адаптација зграда је добила данашњи изглед, који у основи много не одступа од архитектонске концепције времена у коме је зидана (Историјски архив „Срем“).

Прва аптека отворена је 1806. године. Болница је грађена три године и свечано је отворена 7. маја 1826. Године (Лемајић, 2008).

Модерне школске зграде су се почеле градити крајем педесетих година XX века. Непосредно после Другог светског рата основана је Прва потпуна средња стручна школа, техничка школа машинског и дрвног смера. Године 1957. изграђена је основна школа „Бошко Палковљевић Пинки“. Нове зграде су добиле школе: „Јован Јовановић Змај“ (1971), „Слободан Бајић Паја“ (1972) и Назорова школа, данас школа „Свети Сава“ (1973), а дограђена је и зграда школе „Јован Поповић“. Године 1959. у Сремској Митровици су основане Средња економска и Средња медицинска школа, а почетком шездесетих година 20. века, Средња технолошко-техничка (касније реорганизована као Прехрамбено-шумарска и хемијска), музичка школа „Петар Кранчевић“ и Учитељска школа, која је почетком седамдесетих реорганизована у Педагошку академију „Душан Вукасовић Диоген“, а средином деведесетих година 20. века у Вишу школу за образовање васпитача.

Једна од најкарактеристичнијих зграда је на углу улице Светог Саве и Улице Вука Караџића. У њој је најпре био стан потпуковника, касније је имала различите намене, да би после стручне рестаурације 1965. године у њој био смештен Музеј. Објекат је једноспратан, правоугаоне основе, строгих линија, једноставне фасаде без декорације. Унутрашњи распоред је измењен, али је објекат у целини остао аутентичан (Прица и сар., 1969).

У насељима Деканске баште, Матије Хуђи, Орао, Стари мост и Камењар, изграђене су стамбене зграде, вишеспратнице. У овим насељима данас готово да нема кућа. У Капедомском насељу су изграђене једноспратне зграде, у свакој згради се налази по четири стана. Изграђене су и куће за колективно становање. У насељима Мала Босна и Блок Б не постоји ни једна зграда. Насеље Стеван Сремац је изграђено од приземних и једноспратних кућа, али и зграда вишеспратница. Све куће и зграде су грађене од чврстог материјала, углавном од цигле, кровови су покривени црепом.

Закључак

Када река Сава не би текла кроз Срем, на овом месту град вероватно никада не би постојао. Захваљујући реци град и живот у њему постоји више од 2000. година. За сво то време град је мењао називе, али и господаре. Град се развијао из центра (језгра из Римског периода) ка периферији и вековима стицао данашњи изглед. Томе су допринели бројни народи који су га освајали, обнављали и живели у њему. Почевши од праисторије до данашњих дана. Најзначајнији владари Сремске Митровице били су: Стари Римљани, Словени, Турци и Немци. Сви они, али и бројни други народи и племена, допринели су стварању, развијању и опстанку овог града све до данашњих дана.

Литература:

1. Prica Radomir, Vasilić Branko, Gavrilović Slavko, Đurđev Branislav, Lazić Dušan, Lesek Mirjana, Milanković Trivun, Milošević Petar, Popović Dragan, Prica Gordana, Ferjančić Božidar, Ćirković Sima (1969): Sremska Mitrovica, Muzej Srema, Sremska Mitrovica
2. Istorijski arhiv „Srem“, Sremska Mitrovica
3. Lemajić, Nenad (2008): Sremska Mitrovica grad vredniji od carske kćeri, Istorijski arhiv Srem, Sremska Mitrovica
4. Milošević, Petar (1988): Sirmijum: panorama panonske престонице, Novinsko-istraživačka radna organizacija „Sremske novine“, Sremska Mitrovica
5. Milinović Jelena (2011): Urbani razvoj i promena funkcija radnih (industrijskih) zona u Sremskoj Mitrovici, Master rad, Univerzitet u Novom Sadu, Prirodno-matematički fakultet, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Novi Sad
6. Smuđ Sofija (1962): Morfološke crte Sremske Mitrovice, Zbornik za prirodne nauke Matice Srpske, sv.23, Novi Sad
7. Ćurčić Slobodan (1992): Geografija Naselja, Univerzitet u Novom Sadu, Prirodno-matematički fakultet, Institut za geografiju, Novi Sad
8. Ćurčić Slobodan (2001): Naselja Srema, Matica Srpska, Prirodno matematički fakultet, Institut za geografiju, Novi Sad
9. Ćurčić Slobodan (2002): Opština Sremska Mitrovica, Prirodno-matematički fakultet, Institut za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Novi Sad
10. Mirković Miroslava (2006): Sirmium istorija rimskog grada od I do kraja VI veka. Blago Sirmijuma-Filozofski fakultet, Beograd

Интернет извор:

1. <https://mapire.eu/en/>

FROM ANCIENT PANONIAN CAPITAL TO MODERN CITY - TRANSFORMATION OF URBAN MORPHOLOGY OF SREMSKA MITROVICA

Summary: Excellent geographical position enabled Sremska Mitrovica to develop and grow more than 2000 years. The city developed outwards, from the core to the periphery, attaining its design throughout centuries. Although the area occupied only a small part of today's city, even then Sirmium had an urban look. In the mid 18th century, from medieval town, Mitrovica gradually transformed into a city. The process of urbanization, the metamorphosis of a rural area, started in the fifties of the 18th century. Compared with the previous stages in the origin of the city, today Sremska Mitrovica has grown into a modern center of the municipality, with modern residential areas, business zones and preserved old core. The city is expanded territorially. The aim of this paper is to present the morphological development of Sremska Mitrovica over time in a more complex and faithful way.

Key words: morphology of the settlements, Sirmium, Sremska Mitrovica